

Драган Хамовић

У КОЛУ ЖИВЕ ИСКОНИ

Српска поезија коју памтимо почиње у доба успона светородне државе, и почиње снажним, али и истанчаним гласовима синова и отаца. Опет, први наши *женски* књижевни гласови јављају се баш у доба када је требало да пожале и похвале мужеве и очеве што изгинуше *да свагда живи буду*. Ко год ишчита оно што су исписале, што су дословно и недословно *извезле* Јефимија, кћер „господара Дrame”, и Јелена Балшић, кћер кнеза-мученика са Косова, може се уверити да је њихово духовно и књижевно племство сасвим саобразно породичном пореклу.

И данас, као и на почетку, женско крило српске песме почива на тој племенитости и духовној осетљивости, мада им је ово поразно време донело захтев да се *женскосћ* исказује једино у истицању своје телесне стране, а не одлика основнијих и суштих за родно и људско одређење. Сведоче то и даље неколике истинске лирске изабранице, од Десанке, која као да и није отишла од нас, до Драгиње Урошевић и Злате Коцић.

Почеци у историјском, као и почела у надисторијском значењу, непрестано заокупљају песникињу *Полоџа, Ваздушних фресака* и, напоскон, *Лазаревих лесћиви*, пева што је похвала носиоцима имена које потврђује истинитог и човекољубивог Бога. „Исконска шифра о постанку” у средишту је сферичног простора песничког света Злате Коцић и она је изражена бираним кругом слика и знакова, кроз прена-

слојени знамен јајета, или семенке рецимо, или кроз слику круга и спирале, слова *a* и *алфа*, потом слова *o*, омеге и нуле. Као и јединице, Једног. И толики други симболи, учестани у песничким творевинама Злате Коцић, осветљени су смислом који се упоредо рекреира из дубине, колико се, у магновењу говорног акта, тек дотиче или овлашно оцртава.

Још једна тежишна, саборна реч овде јесте обнова, самообнова. Обновити се значи, речено сликама из ове поезије, изићи из коже бегунца и потукача, из удеса наслеђеног од Постања. Бегунац и потукач, два имена за лирског јунака датог још у збирци-првенцу Коцићеве (*Клојка за сенку*), враћа се да би изнова почео, наново се родио. „Ја сам писар. / Био сам потукач и бегунац. / И сад сам. Али – пророкујем. / Не знам, по казни или милости. / Био сам знак узвика, сад сам тачка”, читамо у *Лазаревим лесѿвама*. У овој поезији стално се оглашава до у срж дестабилизовано, пометено биће појединке, која живи и гонета своју драму бачености у свет, између *јесѿе* и *није*, између хлеба надсушног и холограма.

Тако је и са језиком поезије Злате Коцић, који је сав у кружењу, управо вртложењу, притом избацујући на површину текста час древне час ововремске речи, спојеве, ритмове и контексте, као и понирући у тамнине језичког звука и мелодије. Пишући о другој по реду књизи песама Злате Коцић, с насловом *Оро око ђројла*, Иван В. Лалић примећује да песникиња „као да хоће да речима врати неку првобитну невиност – ослушкујући их, па повезујући у понекад изненађујуће, а наоко једноставне склопове”. А песнички је говор заправо увек на почетку, и до свог смисла треба наново да допре, да се избори.

Таква песничка позиција потиче из два традицијска извора. Један је древни, други модерни. Први је непојамна старина усмене лирике, коју је Вук називао женским песмама, као и старосрпска књижевност, а други је авангарда, покрет и став што изричито стреми нултој тачки искуства. Зато се у песничким низовима Злате Коцић, који настају, по правилу, уланчавањем део по део (творећи цикличне целине, а призивајући интегралну почетну форму) понајчешће креће од звука речи и њеног одзвука у духу, да би се потом асоцијативно призвала многа реализована или могућа значења и семантичке везе, по хоризонтали и по дубини. У том се превирању обликује густо премрежени лирски говор, ближи каткад своје мелодијском врелу него каквом заобљеном смислу, говор у јеку свога поновног настајања и устоличења у песнички облик.

Као што се на почетку њеног песничког оглашења уводи тај свагдашњи *беѿунац*, тако се и глас који проговара у тим поетским деоницама подваја. Дели се на сам глас бегунца, с једне, и хора сенки, с друге стране. Један је глас расутији, други сабранији. Једно је исказ испар-

чане синтаксе и калеидоскопских слика што се смењују, а други, глас сеновитог хора, срочен у народни шестерац да сведочи о вечном, кружном току трајања: „а коло се роде / не кида не кида”. То су два гласа једног расположеног бића, које тежи сабрању, налажењу и повратку.

Почело и предање нису из књига поцрпено искуство наше песникиње, потом свесно актуелизовано и песнички употребљено. Ако то неко не увиди након читања завршнице књиге *Ребро*, или након *Полога* (поетских записа који потврђују да иза преовлађујућег лирског заумља Злате Коцић стоји темељита песничка самосвест), онда нам то буквално показује белешка с краја *Лазаревих лесџиви*, у којој песникиња даје опис свога завичајног и породичног окружења, свега сатканог од живе старине и њеног „основног реда” који је издржао све мене и ударе. У основи поезије Злате Коцић лично се сећање стопило са колективним пресећањем.

У поезији Злате Коцић можемо сагледати распон од елементарне трагалачке несмирености до кротког смирења, у хришћански подупртој тежњи ка духовном и душевном зацељењу и усправљању онога чије су вечне ознаке бегунац и потукач, у којима се просечно модерно појединство просто препознаје. У *Ваздушним фрескама* условни облик сонета кратког метра, изазов канонског облика који је преузео овај иначе разобручени лирски глас, указује нам се као какво прихваћено песничко послушање или аскеза.

Јаје, централни симбол у *Пологу*, сустиче у себи прадревни и новозаветни најдубљи садржај, нит од првотног мита до васкрса Лазаревог па Христовог. Напокон, у спеву који засад стоји као последњи у поетском низу који се наставља, у имену Лазар (које на језику Христове земне отаџбине значи *Бог њомаже*) изналази лозинку људскога спасења. То име одјекује спевом и преображава се чудом језичке уобразиље и његове призивне силе. Након умрлог па из мртвих усталог Господњег пријатеља из Витаније то име оживљује лик нашег заветног Лазара, као и мајке-лазарице („свештенице” древног обреда), онда се јавља у слици лазарета – болнице за кужне у коју се наша мајчица земља претворила, или у појави лазарона, божјака, заправо бегунца што је донекле узнатрествовао.

Кључ је, дакле, у васкрсењу којем се надамо и у које верујемо, подвлачи се, што изриком што посредно, али доследно кроз новију поезију Злате Коцић. Тако и у *Лазаревим лесџивама*: „Не жари, омекшала под снегом / коприва. Из беле чиније потопа / црвена зрнца обећава / божјаку, потукачу и бегунцу. / И грешни писар ишчекује / семенку њену кротку / као једину тачку одрживу / иза реченице потоње, / као печат из којег објавиће се / мајушна прозачна клица”. Васкрсење коприве, кроз семенку што даје новог плода, јесте образац и једна од многих залага свачијег новог почетка.

На путу свога смерног и светлог песничког раста, зрења и обрећења, песникиња Злата Коцић је доспела до исказа не мање бременитог, али очевидног песничког посведочења христоваскрсне радости, као вршне тачке свеколиких људских надања и мољења. Једнако остајући глас који говори из свог времена, дисонантног и метежног, окружила је свој благозвучни песнички посед, башту у којој савесно баштини гласове претходница, претходника и савременика. Између Јефимијиног израза „буре љуте душе и тела” у похвали светом кнезу, и ововремене похвале имену тог кнеза које собом носи спасоносну истину распон је песничке и духовне споне што је кидана, и коју кидају и даље, али је остала непрекинута.